

УДК 657

Денис Теслюк, Сергій Співак

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДСИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НА
ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЗОВНІШНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА**

Denys Teslyuk, Serhii Spivak

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

**ORGANIZATION OF THE INTERNAL CONTROL SUBSYSTEM AT AN
ENTERPRISE IN CONDITIONS OF INSTABILITY OF THE EXTERNAL
ENVIRONMENT**

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються високим рівнем невизначеності та нестабільності зовнішнього середовища. Воєнні дії, економічні кризи, інфляційні процеси, зміни законодавства, глобалізація ринків та цифрова трансформація бізнесу суттєво впливають на результати діяльності суб'єктів господарювання. У таких умовах особливого значення набуває формування ефективної підсистеми внутрішнього контролю, яка забезпечує своєчасне виявлення ризиків, попередження порушень та підтримку стабільного функціонування підприємства.

Внутрішній контроль є невід'ємним елементом системи корпоративного управління та одним із найважливіших інструментів забезпечення економічної безпеки підприємства. Його ефективна організація дозволяє підвищити якість управлінських рішень, забезпечити достовірність облікової інформації, збереження активів та дотримання вимог законодавства [2].

Питання організації внутрішнього контролю висвітлені у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких: Ф.Ф. Бутинець, В.В. Сопко, М.Т. Білуха, Л.В. Нападівська, О.А. Петрик, С.М. Петренко та інші. Проте сучасні виклики господарювання зумовлюють необхідність подальших досліджень щодо адаптації підсистем внутрішнього контролю до умов нестабільного зовнішнього середовища.

Внутрішній контроль являє собою систему заходів, процедур, методів та інструментів, спрямованих на забезпечення ефективності діяльності підприємства, досягнення поставлених цілей, захист активів та мінімізацію ризиків.

Згідно з міжнародною концепцією COSO внутрішній контроль визначається як процес, що здійснюється керівництвом та персоналом підприємства з метою забезпечення обґрунтованої впевненості щодо: ефективності та результативності операційної діяльності; достовірності фінансової звітності; дотримання законодавчих та нормативних вимог [1].

Внутрішній контроль є складовою системи управління підприємством і охоплює всі напрями його діяльності. Ефективність внутрішнього контролю значною мірою залежить від його інтеграції в загальну систему управління підприємством.

Сучасне зовнішнє середовище характеризується значною кількістю факторів, які можуть негативно впливати на діяльність підприємства. До основних факторів нестабільності належать: економічні кризи; інфляційні процеси; валютні коливання; політична нестабільність; зміни податкового законодавства; воєнні ризики тощо.

В умовах нестабільності традиційні підходи до організації внутрішнього контролю часто виявляються недостатньо ефективними. Зростає потреба в оперативному отриманні інформації про ризики, швидкому реагуванні на зміни та постійному моніторингу внутрішніх і зовнішніх факторів.

Саме тому система внутрішнього контролю повинна бути гнучкою та адаптивною

до змін зовнішнього середовища.

Одним із найефективніших напрямів розвитку сучасних систем внутрішнього контролю є впровадження ризик-орієнтованого підходу.

Його сутність полягає у концентрації контрольних заходів на найбільш ризикових ділянках діяльності підприємства. Перевагами такого підходу є раціональне використання ресурсів; підвищення ефективності контролю; своєчасне виявлення критичних ризиків; покращення процесу прийняття управлінських рішень, а також підвищення фінансової стійкості підприємства [3].

Особливо актуальним ризик-орієнтований підхід є для підприємств, що працюють в умовах високої економічної невизначеності.

Для підвищення ефективності внутрішнього контролю доцільно реалізувати такі заходи: впровадження автоматизованих систем контролю та моніторингу; розвиток служби внутрішнього аудиту; формування системи управління ризиками; використання цифрових інструментів контролю господарських операцій; інтеграція внутрішнього контролю із системою стратегічного управління підприємством.

Реалізація цих заходів дозволить підвищити рівень економічної безпеки підприємства та його стійкість до негативного впливу зовнішніх факторів.

В умовах нестабільності зовнішнього середовища внутрішній контроль перетворюється на один із ключових інструментів забезпечення ефективного функціонування підприємства. Сучасна підсистема внутрішнього контролю повинна бути орієнтована не лише на виявлення порушень, а й на своєчасне прогнозування та мінімізацію ризиків [4,5].

Ефективна організація внутрішнього контролю передбачає формування належного контрольного середовища, впровадження ризик-орієнтованого підходу, використання сучасних інформаційних технологій та розвиток внутрішнього аудиту. Це сприятиме підвищенню адаптивності підприємства до змін зовнішнього середовища, зміцненню його фінансової стійкості та забезпеченню довгострокового розвитку.

Список використаних джерел:

1. Голов С.Ф. Управлінський облік та внутрішній контроль в умовах цифрової економіки. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2024. №4. С. 12–20.
2. Королюк Т., Хомин П., Співак С. Особливості організації управлінського обліку в системі контролінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 84. № 4. С. 71-77. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.071
3. Мних Є.В., Барановська Т.В. Ризик-орієнтований внутрішній контроль в системі управління підприємством. *Облік і фінанси*. 2024. №2. С. 67–75.
4. Петренко С.М. Система внутрішнього контролю в управлінні підприємством. *Економіка та держава*. 2023. №7. С. 45–50.
5. Співак С., Шерстюк Р., Юрик Н. Удосконалення стратегії управління економічною безпекою підприємства в умовах воєнного стану. *Галицький економічний вісник*. 2025. Том 97. № 6. С. 211-217. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.06.211
6. Краузе О. Сучасний стан та перспективи розвитку економічного контролю в умовах діджиталізації / Розвиток соціально-економічних систем в геоekonomічному просторі»: монографія /за ред.. С. Співака. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2024. С. 49-83.